

**RAPORT Z WYKONANIA MIEJSKIEGO
PROGRAMU PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH ORAZ
PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
W CZĘŚCI DOTYCZĄCEJ
PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
W ROKU 2019**

Opracowano:
Urząd Miasta Rzeszowa
Wydział Zdrowia

I. Uchwałą Nr III/62/2018 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 18 grudnia 2018 r. został przyjęty Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019. Określa on zakres oraz formę realizacji działań na terenie Miasta. Uwzględnia cele operacyjne zawarte w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020, stanowi kontynuację, rozwinięcie i uzupełnienie dotychczasowych działań realizowanych w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, minimalizacji szkód społecznych i indywidualnych wynikających z nadużywania alkoholu, narkotyków i innych środków psychoaktywnych.

Nadrzędnym celem Programu jest intensyfikacja działań profilaktycznych i edukacyjnych wśród dzieci, młodzieży oraz ich rodziców i opiekunów w celu uświadomienia zagrożeń wynikających z uzależnień.

II. Wysokość wpływów z tzw. korkowego¹ w Rzeszowie w roku 2019

5 028 736,00 zł

III. Wysokość wydatków poniesionych na realizację działań w ramach programu, w części dotyczącej przeciwdziałania narkomanii w 2019 r.

1 648 913,46 zł, co stanowi 32,79 % wysokości wpływów z tzw. korkowego

ZADANIA NA RZECZ OGRANICZENIA STOSOWANIA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH, ŚRODKÓW ZASTĘPCZYCH I NOWYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH (NSP) ZREALIZOWANE W ROKU 2019

I. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I EDUKACYJNE

Na terenie miasta realizowane były działania edukacyjne adresowane do dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli, na temat zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i NSP, a także z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych, których używanie może prowadzić do uzależnienia.

Przekazywano również informacje na temat dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin.

W profilaktyce duże znaczenie mają nie tylko systematyczne zajęcia z młodzieżą, rodzicami oraz nauczycielami ale także kampanie społeczne adresowane do ściśle określonych grup i środowisk społecznych, mające wsparcie medialne. Uczniowie rzeszowskich szkół od wielu lat uczestniczą w ogólnopolskiej kampanii edukacyjno-profilaktycznej „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, której celem jest promowanie wśród młodych ludzi życia wolnego od używek, przemocy i nudy.

W 2019 roku Miasto Rzeszów wspierało opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych w tematyce promocji zdrowia i profilaktyce uzależnień, dla następujących podmiotów:

¹ Wpływy z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, na podstawie art.11¹ ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

1) SP ZOZ Nr 1 w Rzeszowie realizował program „Profilaktyka choroby alkoholowej, uzależnienia narkotykami i nałogu nikotyny dzieci i młodzieży wieku szkolnego, kształtowanie zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia psychicznego”. Uczestniczący w programie uczniowie otrzymali: długopisy z napisem „Szanuj zdrowie” – klasy II szkół podstawowych, zeszyty „Komputer – Internet blaski/cienie” – klasy V szkół podstawowych, materiały z treścią edukacyjną: ulotki „Nie pal” – klasy VI szkół podstawowych, ulotki „Szanuj zdrowie” – klasy III dotychczasowych gimnazjów, ulotki „Wpływ alkoholu na organizm człowieka” – klasy pierwsze szkół ponadgimnazjalnych, zakładki „Fizyczne i psychiczne oznaki nadchodzącego stresu” – klasy przedostatnie szkół ponadgimnazjalnych, odblaski „Wierzę w siebie – jestem asertywny” – klasy VIII szkół podstawowych. Dodatkowo zostały wykorzystane podczas prowadzonych zajęć z uczniami zakupione w latach poprzednich narkogogle i alkogogle (służące do demonstracji upośledzenia zmysłów występujących po spożyciu narkotyków oraz alkoholu).

2) Na prośbę Komitetu ds. Informacji Publicznej Wspólnoty Anonimowych Narkomanów – Okręg Halny na stronie internetowej Urzędu Miasta została umieszczona informacja dotycząca wspólnoty Anonimowych Narkomanów oraz miejsca spotkań (mityngów), które odbywają się w Rzeszowie. Jednocześnie powyższe informacje wraz z materiałami edukacyjnymi zostały przekazane do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 1, Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Centrum Leczenia Uzależnień oraz Rzeszowskiego Domu Kultury w celu udostępnienia ich na terenie swoich placówek. Anonimowi Narkomanii są międzynarodową społeczną wspólnotą zdrowiejących narkomanów. Uczestnictwo w NA jest dobrowolne i oparte na programie zdrowienia 12 kroków.

Łącznie przekazano 17 829 sztuk różnego rodzaju materiałów edukacyjnych.

Jednocześnie 15 szkołom, które przystąpiły do ogólnopolskiej kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł 2019” zakupiono i przekazano materiały profilaktyczno-edukacyjne.

II. PROFILAKTYKA²

Realizacja programów profilaktyki uniwersalnej dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym.

Programy profilaktyki uniwersalnej finansowane przez Miasto realizowane były w 65 szkołach, jak również w 6 placówkach systemu oświaty innych niż szkoły. Objęto nimi ponad 47 000 osób³ (wraz z zajęciami pozaszkolnymi dla dzieci i młodzieży).

² Profilaktyka selektywna – działania ukierunkowane na osoby ponadprzeciętnie zagrożone używaniem narkotyków z racji ich przynależności do określonej grupy w populacji, np. uczniowie usunięci ze szkoły, młodociani przestępcy, dzieci użytkowników narkotyków, bywalcy dyskotek [Brotherhood, A., Sumnall, H. R. i partnerstwo dla standardów (2011), Europejskie standardy jakości w profilaktyce uzależnień. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Warszawa]

Profilaktyka wskazująca - działania ukierunkowane na osoby ze zwiększonym indywidualnym ryzykiem (szkodliwego) używania. Obejmują one osoby, które zażywają już narkotyki (ale nie są uzależnione w rozumieniu klasyfikacji DSM-IV lub ICD-10) i/lub osoby ze zwiększonym indywidualnym ryzykiem używania w przyszłości (np. wskutek doświadczeń z dzieciństwa, zaburzeń psychicznych lub zachowania). Profilaktyka wskazująca często polega na zapobieganiu inicjacji narkotykowej, jednak częściej redukuje istniejące używanie oraz zapobiega przejściu do bardziej szkodliwych wzorów używania [Brotherhood, A., Sumnall, H. R. i partnerstwo dla standardów (2018), Europejskie standardy jakości w profilaktyce uzależnień. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Warszawa]

³ Liczba osób objętych programami profilaktyki uniwersalnej jest wyższa od ogólnej liczby uczniów w rzeszowskich szkołach, z uwagi na fakt, iż poszczególni uczniowie mogli uczestniczyć w kilku realizowanych w szkole programach.

- 1) Program profilaktyczny „Nasze granice i możliwości – edycja 2019” mający na celu przekazanie wiedzy nt. uzależnienia od narkotyków oraz zagrożeń wynikających ze stosowania środków psychoaktywnych, a także ukazanie zdrowego stylu życia, zrealizowało Stowarzyszenie Pomoc w okresie od 26 marca 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. Programem objęto 110 klas/grup z 12 szkół i uczestniczyło w nim 2 680 uczniów.
- 2) Program „Moje życie wolne od uzależnień”, którego głównym celem było zmniejszenie ryzyka uzależnienia od substancji psychoaktywnych poprzez zwiększenie świadomości i wiedzy uczniów na temat skutków sięgania po te substancje w młodym wieku oraz rozwijanie czynników chroniących przed uzależnieniami zrealizowany został przez Fundację „Nowe Horyzonty” w terminie od 18 marca 2019 r. do 15 grudnia 2019 r. W cyklicznych warsztatach profilaktycznych prowadzonych w 3 szkołach, uczestniczyło 728 uczniów z 36 klas.
- 3) Program psychoedukacyjny „Jestem świadomy zagrożeń – nie eksperymentuję” adresowany do wychowanków świetlic profilaktyczno-wychowawczych, którego celem było zwiększenie świadomości co do zagrożeń wynikających z sięgania po używki (m.in. dopalacze, substancje psychoaktywne, środki psychotropowe), promocja zdrowego stylu życia oraz wzmocnienie poczucia własnej wartości, nabycia umiejętności skutecznego odmawiania w sytuacji namowy i presji ze strony grupy, zrealizowała w terminie od 25 marca 2019 r. do 15 grudnia 2019 r. Fundacja Pomocy Młodzieży im. św. Jana Pawła II „Wzrastanie”. W zajęciach profilaktycznych i psychoedukacyjnych oraz warsztatach wzięło udział 55 uczestników.
- 4) Program „Znam zagrożenia – wzrastam świadomie” realizowany w okresie od 25 marca 2019 r. do 15 grudnia 2019 r. przez Fundację Pomocy Młodzieży im. św. Jana Pawła II, adresowany był do wychowanków świetlic i Klubu Młodzieżowego, prowadzonych przez Fundację. Jego głównym celem była profilaktyka i przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy, a także ukazanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego i promocja zdrowego stylu życia. Przeprowadzono 160 godzin zajęć psychoedukacyjnych, profilaktycznych i terapeutycznych dla grupy 57 osób.
- 5) Program „Twoje życie – Twój wybór”, który miał na celu uświadomienie młodzieży psychologicznych skutków zażywania narkotyków i innych substancji psychoaktywnych oraz odpowiedzialności karnej za posiadanie i sprzedaż narkotyków realizowany był przez Fundację Rozwoju i Wsparcia „Pasięka” w okresie od 4 kwietnia 2019 r. do 15 grudnia 2019 r. W warsztatach szkoleniowych z psychologiem/terapeutą oraz spotkaniach z prawnikiem wzięło udział 500 uczniów z 7 szkół.
- 6) Program „Profilaktyka choroby alkoholowej, uzależnienia narkotykami i nałogu nikotyny dzieci i młodzieży wieku szkolnego, kształtowanie zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia psychicznego” zrealizował SP ZOZ Nr 1 w Rzeszowie – Dział Higieny Szkolnej. Moduł I programu „Profilaktyka uzależnień – wpływ uzależnień na zdrowie człowieka adresowany do uczniów klas II,VI szkół podstawowych, klas III dotychczasowych gimnazjów oraz klas I szkół ponadpodstawowych przeprowadzony był w okresie od 25 lutego 2019 r. do 7 czerwca 2019 r. w 55 szkołach i objęto nim 8 582 uczniów.
- 7) Program profilaktyczno-artystyczny „Zacznij żyć” adresowany do młodzieży miał na celu dostarczenie wiedzy na temat zagrożeń wynikających z używania alkoholu, substancji psychoaktywnych oraz ukazanie piękna i wartości życia w wolności od wszelkich form uzależnień, a także sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach będących następstwem

nadmiernego stresu i presji rówieśniczej. W okresie od 1 października 2019 r. do 20 grudnia 2019 r., w spotkaniach (eventach) realizowanych przez Fundację „Ku Wolności” na terenie 7 szkół brało udział ponad 2 500 uczniów.

8) Edukacyjny Program Wsparcia Rozwoju Młodzieży „Masz Wybór” realizowany przez Fundację Uszy do Góry, w okresie od 14 maja 2019 r. do 31 października 2019 r. skierowany był do uczniów szkół ponadpodstawowych, którzy uczestniczyli w klasowych oraz indywidualnych spotkaniach z psychologiem, trenerem umiejętności psychospołecznych. Prowadzone warsztaty i indywidualne konsultacje miały na celu podniesienie świadomości młodzieży odnośnie przyczyn i skutków uzależnienia od substancji psychoaktywnych, promowanie zdrowego stylu życia oraz nabycia umiejętności radzenia sobie z emocjami i stresem. Skorzystało z nich 1 536 uczniów z 6 liceów.

9) W programach profilaktyczno-edukacyjnych z zakresu profilaktyki uzależnień skierowanych do dzieci i młodzieży, prowadzonych przez psychoprofilaktyków SP ZOZ Centrum Leczenia Uzależnień uczestniczyło 13 636 uczniów z 39 szkół. Miały one na celu przeciwdziałanie uzależnieniom od środków psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy) oraz behawioralnym (uzależnienie od gier hazardowych, komputera, Internetu), a także radzenia sobie ze stresem i emocjami.

10) Szkolne programy profilaktyczne uwzględniające organizację pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych realizowane były na terenie 50 szkół. W zajęciach dostosowanych do wieku uczestników, ich zainteresowań oraz umiejętności brało udział ponad 8 500 dziewcząt i chłopców.

11) Rozwój i wsparcie oferty pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży zrealizowano poprzez dotacje udzielone 75 podmiotom w ramach 92 programów. Programy ukierunkowane były na organizację zajęć sportowych i imprez towarzyszących m.in. turniejów, zawodów, rajdów itp. Zajęciami objęto 8 974 dzieci i młodzieży.

W ramach programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej adresowanej do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży wspierano działalność 10 placówek wsparcia dziennego poprzez realizację programów dla 364 uczestników.

III. LECZENIE, REDUKCJA SZKÓD, REHABILITACJA I REINTEGRACJA SPOŁECZNA

W SP ZOZ Centrum Leczenia Uzależnień udzielono 10 świadczeń z zakresu psychoterapii i poradnictwa dla 3 osób eksperymentujących z narkotykami.

Rodziny z problemem uzależnienia od narkotyków korzystają z wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w postaci zasiłków okresowych – 5 rodzin, zasiłków celowych – 7 rodzin oraz zasiłków stałych – 4 rodziny. Natomiast 9 rodzin korzysta z pomocy materialnej.

Na reintegrację osób dotkniętych wykluczeniem społecznym Miasto przeznacza środki finansowe w wysokości 180 000 zł. Z zajęć w ramach Programu w Centrum Integracji Społecznej działającym przy Rzeszowskim Towarzystwie Pomocy im. Św. Brata Alberta korzysta 26 osób znajdujących się w trudnej sytuacji zawodowej i osobistej (w tym osoby uzależnione). Poprzez udział w Programie reintegracji społecznej i zawodowej, uczestnicy kształtują umiejętności pozwalające na pełnienie ról społecznych, nabywają przygotowanie zawodowe, mają możliwość podwyższenia kwalifikacji lub przekwalifikowania.

IV. BADANIA I MONITORING

Działania mające na celu monitorowanie epidemiologiczne w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i NSP. Zbieranie i analiza danych statystycznych.

Liczba mieszkańców Rzeszowa, leczących się z powodu uzależnienia od środków psychoaktywnych innych niż alkohol i papierosy na terenie województwa podkarpackiego w latach 2017-2019 z uwzględnieniem grup wiekowych.

	przedział czasowy					
	2017		2018		2019	
grupa wiekowa	do 18 roku życia	powyżej 18 roku życia	do 18 roku życia	powyżej 18 roku życia	do 18 roku życia	powyżej 18 roku życia
liczba pacjentów	19	214	21	225	19	224
razem	229		245		241	

Ww. dane uzyskano z Narodowego Funduszu Zdrowia Podkarpackiego Oddziału Wojewódzkiego w Rzeszowie (do analizy zostały uwzględnione wyłącznie świadczenia udzielone pacjentom w ramach świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień z rozpoznaniem głównym wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD – 10 mieszczącym się w przedziale od F11 do F19 wraz z rozszerzeniem z wyłączeniem rozpoznania F17).

Opierając się na danych za rok 2018 i rok 2019 należy stwierdzić, iż są one porównywalne zarówno w liczbie pacjentów uzależnionych wśród młodzieży jak i osób dorosłych.

Liczba mieszkańców Rzeszowa leczących się z powodu uzależnienia od środków psychoaktywnych w roku 2019 z uwzględnieniem grup wiekowych, pacjentów pierwszorazowych oraz typu świadczenia

typ świadczenia	do 18 roku życia			powyżej 18 roku życia		
	liczba osób	liczba osób pierwszorazowych	udział osób pierwszorazowych	liczba osób	liczba osób pierwszorazowych	udział osób pierwszorazowych
ambulatoryjne	19	12	63%	213	95	45%
stacjonarne	0	0	0%	22	16	73%

Na podstawie danych otrzymanych z Podkarpackiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w Rzeszowie najwięcej pacjentów uzależnionych od środków psychoaktywnych leczonych jest w ramach leczenia ambulatoryjnego i mieści się w grupie wiekowej powyżej 18 roku życia. W grupie tej udział pacjentów pierwszorazowych kształtuje się na poziomie 45%. W przypadku leczenia stacjonarnego w grupie wiekowej powyżej 18 roku życia wskaźnik pacjentów pierwszorazowych wskazuje na znacznie większą rotację pacjentów i wynosi 73%.

W roku 2019 zarejestrowano wśród mieszkańców Rzeszowa 6 osób zakażonych wirusem HCV w związku z używaniem narkotyków. Nie odnotowano wśród osób używających narkotyków zakażeń HBV, HIV oraz zachorowań na AIDS.

W 2019 roku na terenie miasta Rzeszowa stwierdzono 203 przestępstwa narkotykowe, w tym 15 przestępstw popełnionych przez osoby nieletnie. Zarzuty posiadania, udzielania lub handlowania niedozwolonymi środkami odurzającymi lub substancjami psychoaktywnymi przedstawiono 115 osobom, w tym 11 nieletnim. Duża liczba przestępstw narkotykowych wskazuje na fakt, że osoby podejrzane popełniają więcej niż jeden czyn zabroniony.

Zgodnie ze zmianami w zapisach ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, które obowiązują od 21 sierpnia 2018 r. za samo posiadanie znacznych ilości dopalaczy grozi kara nawet do trzech lat więzienia, a za handel nimi do lat dwunastu. Do odpowiedzialności karnej zostaną pociągnięci także posiadacze zabronionych substancji, którym będzie groziła grzywna albo kara ograniczenia lub pozbawienia wolności do lat trzech.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Rzeszowie monitoruje sytuację epidemiologiczną w zakresie używania środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych, zbiera i analizuje dane statystyczne dotyczące przypadków zatruc tymi środkami.

W 2019 r. na terenie miasta Rzeszowa nie funkcjonował żaden sklep wprowadzający do obrotu środki zastępcze lub nowe substancje psychoaktywne. Została przeprowadzona kontrola obiektu, w której zachodziło podejrzenie o możliwości wprowadzania do obrotu środków zastępczych. W wyniku przeprowadzonej kontroli nie stwierdzono wprowadzania do obrotu środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych.

Substancje psychoaktywne mogą być dostarczane do organizmu również drogą wziewną przy pomocy urządzenia do palenia e-papierosów (papierosów elektronicznych). Nadzór nad środkami przeznaczonymi do e-papierosów będzie kontynuowany przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego ze względu na ryzyko zdrowotne związane z używaniem e-papierosów.

W minionym roku do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Rzeszowie zgłoszono 5 przypadków podejrzeń zatruc środkami zastępczymi w przedziale wiekowym 16-17 lat. Po przeprowadzeniu wywiadów z tymi osobami, tylko dwie osoby zeznały, że kupiły środki zastępcze od dilerów, pozostałe nie ujawniły źródła ich nabycia.

Podmioty wykonujące działalność leczniczą oraz podmioty przeprowadzające badania pośmiertne, są zobowiązane zgłosić Państwowemu Powiatowemu Inspektorowi Sanitarnemu wystąpienie zatrucia środkiem zastępczym albo podejrzenie wystąpienia takiego zatrucia lub zgonu. Zgłoszenie dokonywane jest elektronicznie niezwłocznie lub w terminie 48 godzin od chwili wystąpienia tych okoliczności. Rejestr zatruc środkami zastępczymi lub nowymi substancjami psychoaktywnymi tworzony jest w celu ograniczenia zagrożeń, jakie one powodują. W roku 2019 nie odnotowano zgonów w związku z zażyciem środków zastępczych.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Rzeszowie, w roku 2019 przekazał do CBS Policji 3814 produktów (o szacunkowej wartości około 95 000 zł) pobranych w trakcie kontroli sklepów przy ul. Langiewicza i Lenartowicza w latach 2013-2015.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny współpracuje w zakresie egzekwowania zakazu wprowadzania do obrotu środków zastępczych z policją i służbami celno-skarbowymi.